

Výjezdní seminář z obchodního práva
Úsvit nové obchodněprávní judikatury?

13. – 15. dubna 2018

Pracovněprávní jednání kolektivního statutárního orgánu

Martin Karim

3. ročník PF UK

Resumé

Příspěvek se zabývá úpravou § 146 odst. 3 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník – jednání za právnickou osobu s kolektivním statutárním orgánem s jejími zaměstnanci. Ten stanovil, že společnost pověří člena kolektivního statutárního orgánu, jinak za společnost v těchto případech jedná předseda statutárního orgánu. Interpretace ustanovení byla nejasná. Nejvyšší soud vydal přelomové, ale překvapivé a kontroverzní rozhodnutí, kde provedl autoritativní interpretaci. Zákodárce toto ustanovení zrušil novelou č. 460/2016 Sb. s účinností od 28. 2. 2017. S ohledem na problémy, které toto ustanovení v praxi působilo, se zřejmě jedná o nejlepší možné řešení.

1. Úvod a cíl práce

Právní jednání je projevem vůle, který směřuje ke vzniku, změně nebo zániku práv a povinností. Od 1. 1. 2014 se u právnických osob uplatňuje tzv. teorie fikce, která je vyjádřena zejm. v § 20 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“), ve znění pozdějších předpisů. Právní osoba je tedy organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost nebo jehož právní osobnost zákon uzná a členové statutárního orgánu jednají za právnickou osobu jako její zástupci.

Ustanovení § 164 odst. 3 OZ, mělo přispívat ke zvýšení právní jistoty zaměstnanců právnických osob s kolektivním statutárním orgánem tím, že stanovilo, že musí být pověřen jednáním se zaměstnanci právnické osoby člen statutárního orgánu, jinak za ni takto jedná předseda statutárního orgánu. Toto ustanovení bylo již novelou č. 460/2016 Sb. s účinností od 28. 2. 2017 zrušeno.

Tato práce si klade za cíl zhodnotit právní úpravu pracovněprávního jednání kolektivního statutárního orgánu a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. 29 Cdo 880/2015, zejména argumentaci soudu a také význam tohoto usnesení pro doktrínu a praxi.

2. Právní úprava před novelou

Dikce ustanovení § 164 odst. 3 OZ zněla: *„Má-li právnická osoba s kolektivním statutárním orgánem zaměstnance, pověří jednoho člena statutárního orgánu právním jednáním vůči zaměstnancům; jinak tuto působnost vykonává předseda statutárního orgánu.“*

Důvodová zpráva k tomuto ustanovení mlčí. Jak již bylo uvedeno výše, tato úprava cílila na zvýšení právní jistoty zaměstnanců korporací, kde by vůči nim mohli jednat se závažnými důsledky všichni členové statutárního orgánu. Účelné bylo v případě společností, kde měli členové kolektivního statutárního orgánu složitě strukturovaná jednatelská oprávnění v různých záležitostech. Stanovila právnické osobě s kolektivním statutárním orgánem povinnost pověřit jednoho člena tohoto orgánu právním jednáním vůči zaměstnancům. Pojem zaměstnanec definuje zák. č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Musíme jím rozumět jak osoby, které vykonávají závislou práci v rámci pracovního poměru, tak osoby, které ji vykonávají na základě dohody mimo pracovní poměr a také osoby, které ji vykonávají na základě faktického pracovního poměru (např. v případě, kdy

nebyla uzavřena pracovní smlouva písemně). Tato osoba měla jednat i vůči budoucím zaměstnancům a uzavírat s nimi pracovní smlouvy. To dovodila také doktrína.¹ Pro případy právnických osob, které by tuto svoji povinnost neplnily, stanovila osobu oprávněnou takto jednat při absenci pověření, konkrétně předsedu statutárního orgánu.

Už před účinností OZ se začaly objevovat názory, že toto pověření se bude zapisovat do obchodního rejstříku dle § 25 odst. 1 písm. g) zák. č. 304/2013 Sb., zákon o veřejných rejstřících, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZVR“), jako způsob, jakým za právnickou osobu statutární orgán jedná.² V této věci však zdaleka nepanoval jednotný názor a toto přesvědčení bylo spíše minoritní. Ohledně ustanovení § 164 odst. 3 OZ panovaly také další nejasnosti, například, jestli bude právnickou osobu zavazovat jednání člena kolektivního statutárního orgánu, který nebyl k jednání vůči zaměstnancům pověřen.

3. Předmětné usnesení

3.1. Skutkové okolnosti

Navrhovatelka se domáhala zápisu skutečnosti, který člen představenstva je pověřen jednat se zaměstnanci. Rejstříkovým ani odvolacím soudem jí však nebylo vyhověno, s odůvodněním, že informace, který člen kolektivního statutárního orgánu je pověřen jednáním vůči zaměstnancům, není způsobem jednání statutárního orgánu ve smyslu § 25 odst. 1 písm. g) ZVR. Navrhovatelka se tedy vyhovění svému požadavku domáhala prostřednictvím dovolání.

3.2. Argumentace navrhovatelky

Navrhovatelka své dovolání odůvodňovala tím, že otázka zápisu pověření jednat vůči zaměstnancům ve smyslu § 164 odst. 3 OZ nebyla do té doby dovolacím soudem řešena. Rozporovala názor, který vyslovily soudy první a druhé instance, že pověření člena kolektivního statutárního orgánu právním jednáním vůči zaměstnancům není způsobem

¹ Předseda kolektivního statutárního orgánu právnické osoby (není-li určen jiný člen kolektivního statutárního orgánu) je oprávněn uzavírat za právnickou osobu se zaměstnancem pracovní smlouvu (tj. činit právní jednání i vůči/s „budoucím“ zaměstnancům (LASÁK, Jan. § 164 [Zastupování členem statutárního orgánu]. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 840. ISBN 978-80-7400-529-9.)

² SVEJKOVSKÝ, Jaroslav in SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, DEVEROVÁ, Lenka a kol. Právnické osoby v novém občanském zákoníku. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 106. ISBN 978-80-7400-445-2.

jednání statutárního orgánu dle ZVŘ. Toto opřela o skutečnost, že ustanovení § 164 odst. 3 je zařazeno do rubriky „Jednání za právnickou osobu“ a o to, že dikce OZ přímo užívá pojmy „jednání“ a „jednat“. Uvedla, že dle jejího názoru je toto ustanovení zjevně lex specialis ke způsobu jednání kolektivního statutárního orgánu stanovenému v zakladatelském právním jednání nebo v zákoně. Nadto poznamenala, že právní jednání vůči zaměstnancům není omezeno na jednání dovnitř společnosti, ale jedná se o realizaci vzájemných vztahů mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem, kterou je nutno často prokazovat i třetím osobám. Navrhovatelka usilovala primárně o to, aby tento způsob jednání byl zjistitelný z veřejných zdrojů. Na závěr svojí argumentace uvedla, že *„závěr odvolacího soudu, že zápis pověřené osoby nelze připustit ani v rámci rubriky „Ostatní skutečnosti“ [podle § 25 odst. 1 písm. k) z. v. r.], pak podle dovolatelky „nemá oporu v reálném světě“.*

3.3. Právní hodnocení soudu

Nejvyšší soud obsáhle popsal úpravu jednání za právnickou osobu. Uvedl, že pokud je způsob jednání za právnickou osobu, který určí zakladatelské právní jednání, zapsán do veřejného rejstříku, mohou členové statutárního orgánu zastupovat právnickou osobu zásadně v souladu s tímto způsobem.

Z tohoto pravidla však existují výjimky, zejména zastupování právnické osoby jakožto člena voleného orgánu jiné právnické osoby dle § 154 OZ, zastupování právnické osoby s kolektivním statutárním orgánem v občanském soudním řízení dle § 21 odst. 1 písm. a) zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů a také předmětný § 164 odst. 3 OZ.

Nejvyšší soud uzavřel, že má-li právnická osoba zaměstnance, neuplatní se obecný způsob zastupování, ale zvláštní úprava obsažená v tomto ustanovení. Jelikož § 164 odst. 3 upravuje zastupování právnické osoby, musí být pověření zapsáno ve veřejném rejstříku. To ale nevylučuje případnou delegaci této pravomoci statutárním orgánem na jinou osobu (např. zaměstnance personálního odboru), která bude jakožto zákonný zástupce dle § 166 či § 430 OZ oprávněna činit za právnickou osobu pracovněprávní jednání vedle pověřeného člena statutárního orgánu.

4. Souvislosti

4.1. Význam rozhodnutí pro praxi

Tato interpretace byla velmi důležitá pro praxi, jelikož stanovila velmi širokému okruhu adresátů – všem právnickým osobám, které mají třeba jen jednoho zaměstnance, povinnost, kterou jim dříve ani rejstříkové soudy (jak je zřejmé z postupu, proti kterému se navrhovatelka bránila) neumožňovaly splnit. Takový postup je možné považovat za problematický, vzhledem k tomu, že adresátům právní normy by měly být jejich povinnosti, pokud možno, zřejmé již po dostatečně důkladném přečtení normy. Lze si jistě představit situaci, kdy by právnická osoba neuvedla údaje zapsané ve veřejném rejstříku do pořádku a neučinila by tak proto, že by si přála nerespektovat své povinnosti, ale jednoduše proto, že takové přelomové rozhodnutí, kde existenci této povinnosti Nejvyšší soud dovedl, nezaregistrovala. Protože Nejvyšší soud podřadil pověření člena kolektivního statutárního orgánu pod způsob jednání statutárního orgánu, který se dle § 120 odst. 1 OZ zapisuje do veřejného rejstříku povinně, stanovil právnickým osobám povinnost, která přímo nevyplývá ze ZVŘ a ani z OZ. Povinností je pak dle § 120 odst. 4 OZ bez zbytečného odkladu hlásit změny zapsaných skutečností, jejíž porušení má za následek odpovědnost za škodu tím způsobenou.

Nicméně je nutné uvést, že pokud Nejvyšší soud dovedl výlučnost jednatelského oprávnění pověřeného člena statutárního orgánu v pracovněprávních věcech, je logické, že s tímto závěrem spojil závěr o obligatorním zápisu pověřeného člena do veřejného rejstříku, jelikož jeho absence by mohla být problematická.³

4.2. Vztah k doktríně

Část odborné literatury pochybovala o tom, zda je vůbec úprava v § 164 odst. 3 OZ způsobilá plnit svou funkci⁴ či si kladla otázku, jaká tato funkce vlastně je a zda je důvod k tomu, aby pracovněprávní jednání podléhala jinému režimu než ostatní jednání právnické osoby.⁵ Obecně lze říci, že ohledně tohoto ustanovení panovalo mnoho nejasností, což bylo z velké

³ TOMÁŠEK, Petr. Právní jednání pověřeného člena kolektivního statutárního orgánu se zaměstnanci – (stále) aktuální otázky. Právní rozhledy. 2016, č. 11, s. 395-402

⁴ op. cit. sub 2

⁵ DEVEROVÁ, Lenka in ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-369-8.

části způsobeno mlčením důvodové zprávy k OZ. Předmětné rozhodnutí Nejvyššího soudu část z nich vyjasnilo. V rámci reakcí bylo Nejvyššímu soudu vytýkáno, že jeho výklad v některých případech může jít proti smyslu ustanovení, který sám dovodil. Například byla kritizována výlučnost jednatelského oprávnění, která podle kritiků nemá dostatečnou oporu v zákoně a může vyvolat absurdní situace zejména v případech, kdy za společnost bude moci jednat každý ze členů statutárního orgánu samostatně. Nejvyššímu soudu byla také vytýkána jazyková nepřesnost u „delegace“ pravomoci, když jednatelské oprávnění zaměstnance vzniká v případě § 430 nikoli delegací, ale pověřením k určité činnosti a v případě § 166 vzniká na základě zařazení zaměstnance.⁶

Kritizovány byly zejména závěry, že *„má-li právnická osoba s kolektivním statutárním orgánem zaměstnance, neuplatní se pro zastupování právnické osoby členy statutárního orgánu při právních jednáních vůči zaměstnancům způsob zastupování podle § 164 odst. 2 ObčZ, ale způsob upravený v § 164 odst. 3 ObčZ“* a že *„pouze člen statutárního orgánu určený v souladu s § 164 odst. 3 ObčZ může právnickou osobu zastoupit při uzavření pracovní smlouvy či dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr, jejich změnách či ukončení, jakož i při dalších právních jednáních vůči zaměstnancům“*. Citovaný kolektiv autorů dokonce předložil kolegiu Nejvyššímu soudu a navrhoval, aby rozhodnutí nebylo zařazeno do Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, nicméně mu nebylo vyhověno. Tito autoři rovněž kritizovali zavedení nové veřejnoprávní rejstříkové povinnosti nad rámec zákona. Tvrdí, že způsob zastupování v § 164 odst. 3 má být koncipován jako doplňkový a poskytovat zaměstnanci „vrcholnou jistotu“, že jednání pověřeného člena statutárního orgánu nelze z hlediska jeho zástupčího oprávnění rozporovat žádným způsobem. V opačném případě by dle jejich názoru došlo k porušení konceptu generality zástupčího oprávnění statutárního orgánu.⁷

⁶ op. cit. sub 3

⁷ EICHLEROVÁ, Kateřina, HAVEL, Bohumil, POKORNÁ, Jarmila, RONOVSÁ, Kateřina. Překvapivé rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR k zástupci právnické osoby pro zaměstnance (§ 164 odst. 3 ObčZ). Právní rozhledy. 2016, č. 3, s. 96-99

4.3. Legislativní změny

Jak bylo již zmíněno výše, § 164 odst. 3 byl novelou č. 460/2016 Sb. s účinností od 28. 2. 2017 zrušen. Zrušující ustanovení nebylo součástí návrhu novely předloženého vládou, bylo přidáno na základě pozměňujícího návrhu poslance Blažka. Ten v odůvodnění návrhu uvedl, že se ustanovení § 164 odst. 3 jeví jako duplicitní vůči jiným ustanovení OZ. Zmínil rovněž předmětný judikát, i když překvapivě nepoukázal na problémy, které kritizovala odborná veřejnost, ale tvrdil, že potvrzuje, že statutární orgán právnické osoby může delegovat pracovněprávní záležitosti na další osoby, tudíž se podle něj jeví ustanovení § 164 odst. 3 jako nadbytečné. Rovněž poznamenal, že fakt, že se Nejvyšší soud tímto ustanovením zabýval ani ne 2 roky od účinnosti OZ svědčí o tom, že předpokládané zvýšení právní jistoty zaměstnanců nepřineslo.

5. Závěr

Ustanovení vyvolávalo od počátku problémy tím, že nenavazovalo na úpravu předchozího kodexu a důvodová zpráva k OZ se jím nikterak nezabývala. Lze říci, že odborná veřejnost, soudy i laická veřejnost, postrádali při jeho interpretaci východiska a byli tak odkázáni více či méně na svou fantazii.

Tento stav absolutní nejistoty z velké části odstranilo předmětné rozhodnutí Nejvyššího soudu, nicméně stalo se předmětem oprávněné kritiky ze strany odborné veřejnosti.

Ve výsledku zvolil zákonodárce zřejmě nejvhodnější postup, když toto problematické ustanovení zrušil, i když je poměrně překvapivé, že v odůvodnění neodkázal na problémy, které v praxi působilo či na kritiku odborné veřejnosti.

6. Prameny

Odborná literatura:

- SVEJKOVSKÝ, Jaroslav in SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, DEVEROVÁ, Lenka a kol. Právnické osoby v novém občanském zákoníku. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 106. ISBN 978-80-7400-445-2.
- LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 840. ISBN 978-80-7400-529-9.
- ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-369-8.

Normativní právní akty:

- zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- zák. č. 304/2013 Sb., zákon o veřejných rejstřících, ve znění pozdějších předpisů
- zák. č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura:

- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. 29 Cdo 387/2016

Internetové zdroje:

- Pozměňovací návrh k vládní návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony (sněmovní tisk 642). Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky [online]. [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/doc/pdf/00/12/94/00129412.pdf>